

Hiitolalainen

“Sukuhee suopetäjä, tekijähhee tervaskanto”

Aloitin tutkimuksen Roinisen suvusta jo vuonna 1967 ja sain työn loppuun pari vuotta sitten. Roiniset ovat leviittäneet itäiselle murrealueelle Viipurista Ouluun asti. Vasta loppuvaiheessa pääsin omille juurilleni Hiitolaan. Seurakuntien arkistot antavat toisinaan aiheen poiketa päämäärästä ja joku sivujuonne vie ajatukset harhateille. Minulle kävi näin tutkiessani Jaakkiman asiakirjoja. Suvustani löytyi niin Kurkijoen piiskureita, kuin pietarilaisia kauppiaita.

Spögubbe toimitti piiskurin virkaa

Kaikissa seurakunnissa oli ammoisina aikoina kirkon palvelijana spögubbe, joka sananmukaisesti suomennettuna tarkoittaa raippaukkoa. Spögubbeille on suomeksi olemassa useita vastineita. Puhutaan kirkonvartiasta, vahimestarista, unilukkarista ja myöhemmin kyseessä on suntio.

Spögubben toimenkuva on varsin moninainen, ja siitä kai nuo useat nimitykset ovat saaneet alkunsa. 1600- ja 1700-luvulla spögubbe piti huolen kirkon paloturvallisuudesta. Hän vartioi kirkkoa ainakin paikallisilta tuhopoltajilta. Hän piti yleensäkin huolta kirkosta ja kirkkotarhasta. Tämän lisäksi hän johti vierrenveisuuta kirkossa ennen kuin lukkareita alkoi olla erikseen. Hän myös valvoi kirkkokurin noudattamista kirkossa ja kirkonmaalla, istutti kirkonrangaistuksen saaneet jalkapuuhan sekä herätti jumalanpalvelusten aikana juuri parhaaseen ja makoisimpaan uuneen pitiikin opettavien ja ojentavien saarnojen aikana vaipuneet syntiset sielut. Minä käytän mielelläni nimeä piiska-ukko.

Isältä pojalle

Piiska-ukon tehtävä on harvaa poikkeusta lukuunottamatta periytynyt isältä pojalle, useasti jopa useiden sukupolvien ajan. Totta kai edellytyksenä on aina ollut se, että isän jälkeen perheessä on ollut aikuisia poikia valittavaksi virkaan. Kurkijoen piiska-ukon virka on ollut perinnöllinen 1600-luvulta 1800-luvun alkupuolelle asti. Toki 1800-luvulla kurin ja järjestyksen pito eivät enää vaatineet kovinkaan paljon huomiota osakseen. Tilalle oli tullut muita tehtäviä ja näitä sitten jatkossa ryhtyivätkin hoitamaan suntiot.

Lopotin Wäderhorn

Kurkijoen keskustasta käytettiin vielä 1700-luvullakin nimeä Kronoborg. Vähitellen käyttöön vakiintui nimi Lopotti, joka vapaasti ja improvisoiden suomennettuna tarkoittaa pitäjän keskustaa, keskeisintä kauppa- ja hallintoaika. Myöhemmin 1800-

luvulla Lopoteista tuli useimmiten sitten Kirkonkylä. Kurkijoen piiska-ukko asui 1700-luvulle tultaessa Lopotissa omalla tilallaan. Hänen nimensä oli Jaakko Juhonpoika Wäderhorn. Kuollessaan Jaakko oli peräti 82 vuoden ikäinen. Tällä perusteella laskein hän on syntynyt vuonna 1676. Kuolinpäivää ei alkuaikoina merkitty kuolleitten luetteloon. Se ei liene ollut pelastuksen kannalta mitenkään tärkeä. Siksi Jaakonkaan kuolinpäivää ei saada selville. Päättellä kuitenkin voidaan ja kuolinpäivä on ollut korkeintaan seitsemän päivää ennen hautauspäivää. Merkittäväämpi tieto on kuitenkin se, että Ukko-Jaakko on haudattu 16.2.1758 seurakunnan silloiseen hautausmaahan.

Kurkijoenlailla säilyneet vanhimmat kirkonkirjat ovat kuolleitten/haudattujen luettelot 1740-luvun alkuvuosilta alkaen sekä syntyneiden/kastettujen luettelot alkaen noin kymmenen vuotta myöhemmin. Tästä aiheutuva sellainen hankaluus, että Jaakko Juhonpoika Wäderhornin kaikista lapsista ei ole tietoa. Osa lapsista on kuollut pieninä ja kolmen tiedossa olevan lapsen syntymäajankin on pääteltävä heidän elämänsä myöhempien vaiheiden perusteella.

Vanhin poika nimettiin isoisän mukaan

Ukko-Jaakon vanhimpana poikana syntyi Juho Jaakonpoika noin vuonna 1723 Lopotissa. Suvussa säilyi käytössä vanha etunimien perimysjärjestys varsin pitkään. Siksi perheen vanhin poika kastettiin isoisän kaimaksi. Juho Jaakonpoika asui kotona ja koska hän jäi ainoaksi aikuiseksi kasvaneeksi pojaksi, perä hän aikanaan isänsä viran piiska-ukkona. Avioliiton Juho Jaakonpoika on solminut noin 1750. Puoliso oli Lopotissa syntynyt Helena Siljander. Hän on tuonut tullessaan etunimet Helena ja Kaarle suvussa käytetyiksi nimiksi. Perheeseen syntyi kirkonvartijan talossa ainakin seitsemän lasta.

Vanhin, Ukko-Jaakon pojanpoika Jaakko Juhonpoika Wäderhorn (s. 1753) jäi asumaan kotitaloa ja peri piiska-ukon tehtävät isältään. Jaakon elämään sisältyi merkittävä muutosvaihe hänen hoitamasa-

saan tehtävässä.

Kehityksen vuosisata syrjäytti piiskurit

Seurakunnan paimentaminen jumalanpalvelusten aikana synnilliseltä toiminnalta ei enää vaatinut toimenpiteitä. Rahvas oli sivistynyt koulumestarinsa johdolla. Lukutaito alkoi vähitellen yleistyä, eivätkä jumalanpalvelukseen kestäneet enää lähes koko päivää. Uusi vuosisata oli kehityksen vuosisata, jonka aikana vakiintuivat muun muassa lukkarin virat seurakunnissa. Piiskaukkojen oli aika väistyä uusien tultien alta sivuun.

Jaakko Juhonpoika Wäderhorn oli uskollinen ja tunnollinen seurakunnan palvelija. Jaakko avioitui kolme kertaa. Se ei ollut mitenkään harvinaista, vaan pikemminkin suhteellisen tavanomaista noihin aikoihin. Jaakon ensimmäinen vaimo oli Kurkijoen kartanon sepän tytär Katri Seppänen. Pariskunta vihittiin Kurkijoen pappilassa 6.6.1775. Tästä avioliitosta syntyi 30.5.1777 poika, joka kastettiin Juhoksi isoisisänsä mukaan. Tämä Juho on kuollut melko pian syntymänsä jälkeen. Äiti ei selvinnyt synnytyksen aiheuttamista vaikeuksista, vaan hänkin kuoli.

Kurkijoenlailla on jo vanhaan asunut Enckenberg-suku, josta joskus on käytetty vain pelkkää Berg-muotoa. Toisen vaimon Jaakko haki tästä suvusta. Puoliso oli Sofia Juliaana Enckenberg. Kolmantenkin avioliiton Jaakko vihittiin 12.1.1817 Kurkijoenlailla. Puoliso oli porvarin leski Maria Kohonen Lopotista.

Jaakko Wäderhorn on kuollut 74 vuoden ikäisenä 26.6.1826 Pohjiissa, josta hänet on haudattu 29.6.1826. Kolmas vaimo Maria Kohonen on kuollut vuonna 1836.

Juhon tyttäret

Ukko-Jaakon toinen pojanpoika Juho Juhonpoika Wäderhorn (s. 1764) vihittiin avioliittoon Katri Juhontytär Lätin kanssa 11.6.1764 Jaakkimassa. Katri on syntynyt vuonna 1762 Kesvalahdessa. Hänen vanhempansa olivat talollinen Juho Heikinpoika Lätti ja hänen vaimonsa Maria Litmanen.

Nuorimpana poikana Juho Juhonpoika joutui etsimään itselleen paikan mistä sellainen löysi. Elisenvaara löytyi vapaa hovin mailla oleva torppa, ja sinne nuori perhe muutti asumaan. Muutamien vuosien aikana hän vaurastui sen verran, että osti vuonna 1805 tilan Aromäestä. Juhon isännöyden aikana tila vaurastui ja olisi vaurauden johdosta saattanut säilyä vaikka kuinka kauan suvun hallussa. Se ei ollut kuitenkaan mahdollista, sillä perheen kaikki kolme poikaa kuolivat lapsina ja perheestä vartui aikuiseksi

kolme tytärtä. Leski Katri Lätti katsoikin viisaimmaksi luopua maatilasta ja naittaa tyttäret hyviin taloihin emänniksi. Perhe muutti Jaakkiman Kesvalahteen.

Maria Juhontytär Pietarissa

Niin muutti Maria Juhontytär Wäderhornkin äitinsä mukana Kurkijoen Aromäestä Jaakkiman Kesvalahteen. Sieltä hän meni palvelukseen Pietariin erääseen kauppiasperheeseen. Pietarissa hän tapasi itseään kaksikymmentä vuotta vanhemman kauppiamiehen Tuomas Tuomaksenpoika Molosen. Pariskunta vihittiin 10.08.1829 Jaakkimassa. Heidän kotinsa Jaakkimassa oli Kurerannalla. Molemmat uusivat vuosittain muuttokirjan Pietariin. Heillä oli siellä myös asunto, jossa perheen lapsetkin ovat syntyneet. Kaksi vanhinta on siellä myös kuollut ja sinne haudattu.

Jo 1800-luvulla liikuttiin Pohjanmaa-Pietari-välillä

Lahdenpohjassa on jo vanhaan ollut hyvää satamaa ja koko Laatokan-Karjalan eteläisemmän osan laaja tavara-liikenne kulki Lahdenpohjan kautta Pietariin. Laivayhteyden ja tullin johdosta myös Jaakkimalaiset kävivät erittäin paljon työssä Pietarissa ja 1800-luvun puolivälin jälkeen monet perheet muuttivatkin sinne pysyvästi asumaan. Näinä aikoina Jaakkima sai paljon uudisasutusta erityisesti Pohjanmaalta. Jotkut perheet muuttivat sortovuosien aikana takaisin Suomeen. Monet taas jäivät ja useista ei ole kapinain ja Venäjän sisäisten tapahtumien jälkeen kuultu mitään.

Iloinen leski

Maria Wäderhornilla ja hänen ensimmäisellä miehellään oli ikäeroa peräti kaksikymmentä vuotta. Miehen kuoltua nuori vevä leski ei Pietarissa jäänyt pitkäksi aikaa surmaamaan. Hän valitsi, tai ehkä hänet valittiin, toiseksi miehikseen itseään kolmeitoista vuotta nuoremman, ottaen ehkä tällä tavalla takaisin hie-man vanhan miehen rinnalla menettämäänsä nuoruusvuosia.

Jaakko Siponpoika Kilpiö harrasti myös työmatkailua Jaakkiman ja Pietarin välillä. Asuen lähes pysyvästi Pietarissa, käyden vain silloin tällöin Jaakkimassa hänen ei tarvinnut muuttaa papinkirjoja Pietariin. Jaakko oli tutustunut jo aikaisemmin varsin hyvin leskeksi jääneeseen Maria Wäderhorniin. Hän oli työskennellyt Molosen kanssa. Jaakolle ei liene ollut mitenkään vastentahtoista kotoonsuuttamista vieraan ja vielä kuitenkin vevän lesken naimiselle. Pariskunta vihittiin

1918 otettu kuva Helena Juntosta (o.s. Kilpiö). Hänen myötäjänsä Wäderhornien suvun talval kulki Pietarista Suomeen.

6.6.1841 avioliittoon Jaakkimassa. Jaakko Kilpiölle ja Maria Wäderhornille syntyi kolme lasta.

Jaakko Siponpoika Kilpiö muutti vaimonsa ja kahden elossa olevan lapsensa kanssa 11.05.1858 asumaan vakituisesti Pietariin. Molemmat tyttäret avioituivat Pietarissa, palaten kuitenkin myöhemmin asumaan Suomeen. Molemmat vanhemmat ovat kuolleet Pietarissa ja sinne heidät on myös haudattu. Tyttäristä vanhin, Helena avioitui Juhana Iisakinpoika Juntton kanssa.

Perhe asui puutalossa Pietarissa. Juhana Juntto toimi hyvätyloisena työnjohtajana kutomossa. Pietarissa perheeseen syntyi kaksi lasta, poika Tuomas sekä tytär Anna.

Pietarin rosvo

Jo 1800-luvulla Pietarissa osattiin rosvoamisen taito. Menetelmät olivat varsin tehokkaita. Kiertelevä varasjoukko valitsi kohteensa kultaan nykyisin tekevät mafia-miehet. Vuonna 1877 rosvojen valinta osui Kilpiöitten asumalle kadulle. Taloja sytytettiin palamaan. Asukkaat yrittivät pelastaa omaisuuttaan tulta heittelein niitä pihamaalle, mistä ne joutuivat keräilytointa harrastavien rosvojen haltuun.

Helenan ja Juhanan nuoren perheen elämä sortui täysin. Asunto ja tavarat olivat tuhoutuneet, pienet lapsetkin vielä kuolivat.

Suurpappa Juhana ei oi-

kein koskaan toipunut tapahtumasta. He päättivätkin palata takaisin Suomeen. Perhe muutti takaisin Juhanan syntymäseudulle Luumäen Suo-Anttilaan. Siellä Juhana ja Helena ostivat Nypelö-nimisen palstatilan. Luumäellä asuessaan Juhana halvaantui. Oikea jalka ei enää oikein toiminut kunnolla, mutta siitä huolimatta Juhana teki metsätöitä taloille ja keräsi jätetuista polttopuut kotiin.

Ja lopulta Hiitolaan!

Perheeseen syntyi Luumäellä lisää lapsia. Aidinäitini Iida Juhanan tytär Juntto syntyi Suo-Anttilassa 30.09.1883. Iida Juntto avioitui Pietarilaisen nuohoojamestari Pekka Heikinpoika Turusen kanssa. Pekka oli syntynyt Juukassa.

Pekka kävi kapinaan asti töissä myös Pietarissa. Iida ja Pekka Turusen toiseksi vanhin tytär Tyne Pekantytär syntyi 25.12.1910 Suo-Anttilassa. Hän muutti 1924 Hiitolaan Levojen kahvilaan apu-piiaiksi. Hiitolassa hän tapasi isänsä Iisakin Juhonp. Roinisen. Näin päädyttiin pitkän kiertotien kautta Roinisten pariin!

Mikäli olen saanut äidinäidin äidinäidin isänisän isältä perinnöksi edes pienen määrän pitkäikäisyyden geenejä, on minulla vielä aikaa tutkia sukuja ja tehdä kirjoituksia Kurkijokelaiseen. Saatanpa ehtiä Wäderhornien suvun vaiheissa vaikka kuinka pitkälle.

Juhani Roininen,
Pori